สิทธิในการใช้ชื่อของผู้เยาว์
RIGHTS ASSOCIATED WITH THE NAMING OF MINORS IN THAILAND

พรรวี นธีทิพย์
Pornrawee Nateetip
นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : parrenaa@gmail.com
Graduate Student of Master of Laws Program in Private Law, Faculty of Law,
Thammasat University. Email address : parrenaa@gmail.com

Received : May 31, 2019
Accepted : September 9, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาปัญหาเรื่องสิทธิในการใช้ชื่อของผู้เยาว์ในเรื่องการเปลี่ยนชื่อ เนื่องจากตามกฎหมายไทยไม่มีกฎหมายฉบับใดบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะว่า ผู้ที่จะดำเนินการเปลี่ยนชื่อได้นั้นจะต้องมีอายุเท่าใด ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงเกิดปัญหาขึ้นเมื่อผู้เยาว์ต้องการเปลี่ยนชื่อของตนด้วยตนเอง โดยปัญหาจากการใช้และตีความกฎหมายมีข้อให้ต้องพิจารณาว่า การใช้และตีความกฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถให้ความคุ้มครองกับผู้เยาว์ได้เพียงพอแล้วหรือไม่ ซึ่งมีประเด็นปัญหาให้พิจารณาในสองประเด็นว่า การดำเนินการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์นั้นเป็นกิจการที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเป็นการเฉพาะตัวหรือไม่ และกระบวนการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ตามกฎหมายไทยนั้นให้ความคุ้มครองผู้เยาว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วหรือไม่ โดยในประเด็นปัญหาแรกนั้น จากการวิเคราะห์พบว่าการตีความว่าการดำเนินการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์เป็นกิจการที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเป็นการเฉพาะตัว เป็นการตีความที่เหมาะสมตามเหตุและผลทั้งยังคุ้มครองต่อสิทธิของผู้เยาว์ได้มีประสิทธิภาพ สำหรับประเด็นปัญหาที่สองนั้น จากการศึกษาเปรียบเทียบจากกฎหมายประสหรัฐอเมริกา ซึ่งคือกฎหมายของรัฐอินเดียน่า รัฐอลาสก้า รัฐอิลลินอยส์ พบว่ากระบวนการขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์นั้นกระทำผ่านกระบวนการทางศาลโดยการยื่นคำร้อง ซึ่งศาลจะทำการไต่สวนและมีคำสั่งตัดสินโดยอยู่บนหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interest of The Child) อันเป็นหลักการตามมาตรา 3 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (United Nations Convention on the Rights of the Child) ซึ่งนับว่าเป็นกระบวนพิจารณาที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้เยาว์ที่ดีซึ่งประเทศไทยสมควรนำมาพัฒนากฎหมายเพื่อให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ

การเปลี่ยนชื่อ, ผู้เยาว์, สิทธิ, สิทธิของเด็ก

ABSTRACT

Thai law contains no specific provisions about a minimum age for individuals to change their names, so problems arising over rights associated with the naming of minors in Thailand were studied. In practice, issues arise when minors independently express the desire to change their names. Appropriate use and interpretation of current regulations must provide adequate protection for minors. Should minors be permitted to independently change their own names, and if so, how must Thai law be amended to offer sufficient protection?

Results were that minors may opt to change their own names on an individual, de facto basis. International comparative study of laws of the United States, specifically state legislation in Indiana, Alaska, and Illinois, indicated that names of minors are changed by petitions filed in court. The courts duly investigate each request and issue a decision in the best interest of the child, a childrens' rights principle, which derives from Article 3 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. This process, providing protection to minors, might be used as a basis for formulating relevant laws in Thailand. These findings should help the Thai judiciary to possess more explicit and efficient regulations related to childrens' rights.

Keywords

Name changes, Minor, Rights, Childrens' rights.

บทนำ

โดยธรรมดาแล้วบุคคลต้องมีชื่อ เพราะชื่อบุคคลเป็นคำที่ใช้เรียกเพื่อระบุตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งออกจากบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รวมกันหลายคน[1] ซึ่งการแยกแยะบุคคลแต่ละคนออกจากกันนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสภาพบุคคลหรือความสามารถมีสิทธิได้ของบุคคลจะมีความหมายก็ต่อเมื่อระบบกฎหมายประกันและคุ้มครองสิทธิของแต่ละบุคคลในลักษณะที่สามารถจำแนกแยกแยะได้ว่าสิทธิอย่างใดเป็นของบุคคลใด การที่สามารถแยกแยะบุคคลแต่ละคนออกจากกันได้อย่างชัดเจนเป็นฐานสำคัญที่ทำให้การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสิทธิระหว่างบุคคลเป็นไปได้ และนอกจากนี้ ชื่อบุคคลยังเป็นสิ่งที่แสดงและยืนยันถึงความเป็นเอกลักษณ์และคุณค่าที่แฝงอยู่ของบุคคลแต่ละคน ชื่อบุคคลจึงเป็นประโยชน์และมีความสำคัญทั้งกับเอกชนคนนั้นๆ และเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะด้วย เพราะการจัดระเบียบทางการปกครอง ทางเศรษฐกิจการพาณิชย์ ทางด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรม เหล่านี้จะต้องใช้การจำแนกแยกแยะบุคคลออกจากกันได้อย่างชัดเจน[2]

เมื่อชื่อบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องจำแนกตัวบุคคลมิได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์เอกชนเพียงอย่างเดียว แต่มีผลกระทบถึงประโยชน์สาธารณะด้วย เช่นนี้รัฐจึงต้องเข้ามาแทรกแซงและกำกับการได้มาซึ่งชื่อของบุคคลเพื่อประโยชน์แห่งการรักษาความสงเรียบร้อย[3] ดังจะเห็นได้ว่า บุคคลจะต้องมีชื่อเป็นของตนเอง ตามที่กฎหมายกำหนดว่า เมื่อมีบุคคลใดเกิด จะต้องมีการแจ้งเกิดบุคคลนั้นเพื่อออกใบสูติบัตร[4] ซึ่งในการแจ้งเกิดนั้นจะต้องมีการแจ้งชื่อผู้ที่เกิดไปพร้อมกันด้วย[5] และตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 มาตรา 5 ก็กำหนดให้บุคคลธรรมดาต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุล ทั้งนี้ ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2535 ข้อ 50 วางหลักเกณฑ์ว่าชื่อที่แจ้งเกิดนั้นเมื่อนายทะเบียนที่รับการแจ้งเกิดพิจารณาแล้วว่าชื่อดังกล่าวมีความถูกต้องตามหลักเกณฑ์เรื่องการตั้งชื่อบุคคล ชื่อดังกล่าวนั้นก็จะถูกระบุอยู่ในสูติบัตรของผู้เกิด[6]

ในบางกรณีอาจเกิดปัญหาถึงสิทธิในการใช้ชื่อของผู้เยาว์ในการที่ผู้เยาว์จะเลือกว่าตนจะสามารถใช้ชื่อใดหรือเปลี่ยนชื่อเป็นชื่อใดได้หรือไม่ โดยปัญหาดังกล่าวอาจปรากฏในกรณีที่ ชื่อของผู้เยาว์ที่ถูกตั้งให้เมื่อเกิดนั้น ไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้เยาว์ หรืออาจสร้างปัญหาให้กับผู้เยาว์ได้ เช่น ผู้เยาว์อาจถูกล้อเลียนจากการใช้ชื่อที่ถูกตั้งให้เมื่อเขาเกิด หรืออาจเป็นกรณีที่ผู้เยาว์ไม่ต้องการเปลี่ยนชื่อ แต่ผู้แทนโดยชอบธรรมต้องการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์เป็นชื่ออื่นซึ่งผู้เยาว์ไม่ต้องการ ปัญหาถึงสิทธิในการใช้ชื่อของผู้เยาว์ตามที่ว่ามานี้อาจมีผลต่อการปรับตัวทางอารมณ์ เช่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ความวิตกกังวล ความภูมิใจในตนเอง เป็นต้น และนอกจากนี้ ปัญหาดังกล่าวยังอาจส่งผลไปถึงการใช้ชีวิตของผู้เยาว์ ซึ่งก็จะมีผลไปถึงพฤติกรรมต่าง ๆ และบุคลิกภาพของผู้เยาว์ที่ตามมาได้

ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่า สิทธิในการใช้ชื่อถือเป็นสิทธิหนึ่งตามหลักสิทธิมนุษยชน เนื่องจากสิทธิในการใช้ชื่อโดยการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์นี้ เป็นสิทธิของผู้เยาว์ที่จะกำหนดตนเอง ซึ่งการกำหนดตนเองเป็นปัจจัยสำคัญของการบุคคลหนึ่งจะมีความเป็นตนเอง เนื่องจากการที่มนุษย์จะมีความเป็นตัวเองได้นั้น มนุษย์จะต้องมีอำนาจหรือมีความสามารถในการกำหนดตนเองหรือที่เรียกว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อันเป็นสิทธิตามธรรมชาติในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์[7] หรืออาจกล่าวได้ว่า สิทธิในชื่อเป็นสิ่งที่ติดมากับสภาพบุคคล การใช้ชื่อบุคคลย่อมระบุถึงตัวบุคคลและคุณสมบัติของบุคคลไปพร้อมกัน ดังนั้น สิทธิในการใช้ชื่อของบุคคลธรรมดาจึงเป็นสิทธิเฉพาะตัว[8]

---

[1] สมทบ สุวรรณสุทธิ, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2510), น.43.

[2] กิตติศักดิ์ ปรกติ, หลักกฎหมายบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553), น.38.

[3] *เพิ่งอ้าง*.

[4] พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 มาตรา 20

[5] พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 มาตรา 18

[6] ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2535 ข้อ 50

[7] ชูชีพ ปิณฑะสิริ, “การละเมิดสิทธิส่วนตัว,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), น.6-7.

[8] กิตติศักดิ์ ปรกติ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2*, น.42.

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าประเด็นเรื่องสิทธิในการใช้ชื่อของผู้เยาว์ในเรื่องการเปลี่ยนชื่อนั้นมีความสำคัญและมีปัญหาในทางปฏิบัติเกิดขึ้น เมื่อผู้เยาว์ซึ่งมีวุฒิภาวะที่เพียงพอต้องการจะดำเนินการเปลี่ยนชื่อของตนเองด้วยตนเอง ซึ่งในกรณีนี้ เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องถึงกรณีสิทธิของผู้เยาว์ในการใช้ชื่อไม่ว่าจะเป็นตามกฎหมายเฉพาะคือ ตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจดทะเบียนชื่อสกุลและค่าธรรมเนียมการออกหนังสือสำคัญ พ.ศ. 2550 ระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการทะเบียนชื่อบุคคล พ.ศ. 2551 และตามกฎหมายทั่วไปคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วนั้น ไม่ปรากฏว่ามีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะว่าผู้ยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อจะต้องมีอายุเท่าใด ประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้จึงอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในทางปฏิบัติระหว่างผู้เยาว์ ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้ใช้อำนาจทางปกครองและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องซึ่งต้องดำเนินการในเรื่องชื่อของผู้เยาว์ดังกล่าวได้

สิทธิในการใช้ชื่อของผู้เยาว์นั้น เมื่อพิจารณาแล้วจึงเห็นว่ามีประเด็นปัญหา ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์โดยแยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. **ปัญหาเรื่องผู้ดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์**

การดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์นั้น เมื่อพิจารณาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่า ไม่มีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะว่าผู้ดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อผู้เยาว์จะต้องมีอายุเท่าใด ดังนั้นจึงมีปัญหาว่า การกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการใช้ชื่อของผู้เยาว์ในเรื่องการเปลี่ยนชื่อนั้น จะถือเป็นนิติกรรมที่ผู้เยาว์จะสามารถมีสิทธิไปดำเนินการเปลี่ยนชื่อด้วยตนเองโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ใช้อำนาจทางปกครองตามหลักนิติกรรมที่ผู้เยาว์ต้องทำเองโดยเฉพาะตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 23 หรือไม่ หรือจะต้องเป็นการใช้สิทธิผ่านทางผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ใช้อำนาจทางปกครอง กล่าวคือ ต้องให้บุคคลดังกล่าวยินยอมด้วยกับการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์เท่านั้น ตามหลักการทำนิติกรรมทั่วไปแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 21 หรือไม่

ในประเด็นดังกล่าวนี้ มีความเห็นที่นำมาพิจารณาได้โดยมีการกล่าวไว้ใน บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 1229/2555[9] โดยเป็นเรื่องการขอเปลี่ยนชื่อสกุลของบุตรซึ่งเป็นผู้เยาว์ โดยผู้เยาว์เป็นผู้ยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อสกุลจากของบิดาเป็นของมารดา ในเรื่องดังกล่าวนี้มีคณะกรรมการต่าง ๆ ได้ให้ความเห็นไว้ซึ่งกล่าวโดยสรุปในสาระสำคัญได้ดังนี้

คณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย เห็นว่า การเปลี่ยนชื่อสกุลดังกล่าวเป็นกรณีที่ผู้เยาว์มีทั้งได้และเสีย คือ ได้สิทธิใช้ชื่อสกุลของมารดา แต่เสียสิทธิชื่อสกุลของบิดาหรือหลุดพ้นจากชื่อสกุลของบิดา ดังนั้น การเปลี่ยนใช้ชื่อสกุลของผู้เยาว์ จึงไม่ใช่การใด ๆ ที่จะกระทำได้ตามมาตรา 22 นอกจากนี้ ยังไม่เข้าลักษณะเป็นการใช้ความสามารถส่วนตัวหรือเป็นสิทธิเฉพาะบุคคลที่ต้องทำเอง ดังนั้น จึงไม่ใช่กิจการที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัวตามมาตรา 23 ดังนั้น ต้องกลับไปสู่หลักการทำนิติกรรมของผู้เยาว์ตามมาตรา 21 คือ ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน

ต่อมากรมการปกครอง ส่งเรื่องดังกล่าวมายังคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 11) เพื่อขอหารือถึงเรื่องดังกล่าว โดยคณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นว่า การขอเปลี่ยนชื่อสกุลของผู้เยาว์เป็นเพียงการยื่นคำขอต่อเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีคำสั่งทางปกครองเท่านั้น มิได้มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ จึงไม่เป็นนิติกรรม และเมื่อไม่เป็นนิติกรรม กรณีจึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาต่อไปว่าการขอเปลี่ยนชื่อสกุลของผู้เยาว์จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมตามมาตรา 21 หรือเป็นนิติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เยาว์ฝ่ายเดียวตามมาตรา 22 หรือเป็นนิติกรรมที่ต้องทำเองเฉพาะตัวตามมาตรา 23 หรือไม่

[9] บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การขอเปลี่ยนชื่อสกุลของบุตรซึ่งเป็นผู้เยาว์ เรื่องเสร็จที่ 1229/2555, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2562, จาก http://app-thca.krisdika.go.th/Naturesig/CheckSig?whichLaw=cmd&year=2555&lawPath=c2_1229_2555&fbclid=IwAR09Gyo77urNj4LITvUHZ48wVYSCRVNxVFhoPr3ikcBvGTo_ZW02jcSLXQ.

สำหรับประเด็นการใช้อำนาจปกครองตามมาตรา 1567 (1) ถึง (4) นั้น มาตรา 1567 มิได้กำหนดให้ครอบคลุมถึงกรณีผู้เยาว์แสดงเจตนาขอเปลี่ยนชื่อสกุลด้วย ดังนั้น ผู้ใช้อำนาจปกครองจึงไม่สามารถใช้สิทธินอกจากที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 1567 (1) ถึง (4) ได้ การที่ผู้เยาว์จะแสดงเจตนาขอเปลี่ยนชื่อสกุลจึงไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใช้อำนาจปกครองตามบทบัญญัติของมาตรา 1567

คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เห็นว่า คำสั่งของนายทะเบียนที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เปลี่ยนชื่อสกุลของผู้เยาว์ มีผลเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของผู้เยาว์ จึงเป็นคำสั่งทางปกครองจึงต้องพิจารณาต่อไปว่าผู้เยาว์มีความสามารถกระทำการในกระบวนการพิจารณาทางปกครองตามมาตรา 22 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้หรือไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคลฯ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการทะเบียนชื่อบุคคลฯ แล้ว ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติใดกำหนดไว้เป็นการเฉพาะว่าผู้ยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อสกุลจะต้องมีอายุเท่าใด และแม้แบบคำขอท้ายระเบียบดังกล่าวจะได้ระบุให้ผู้ยื่นคำขอเป็นเด็กชายหรือเด็กหญิงก็ได้ แต่กรณีดังกล่าวก็ยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นกรณีมีบทกฎหมายเฉพาะกำหนดให้ผู้เยาว์มีความสามารถกระทำการในการยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อสกุลได้ตามมาตรา 22 (2) อีกทั้งยังไม่มีประกาศของนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 22 (4) และผู้ที่จะกระทำการในกระบวนการพิจารณาทางปกครองได้จะต้องเป็นผู้ซึ่งบรรลุนิติภาวะตามมาตรา 22 (1) ดังนั้น แม้มาตรา 1567 จะมิได้ให้สิทธิแก่ผู้ใช้อำนาจปกครองในเรื่องการเปลี่ยนชื่อสกุลของผู้เยาว์ตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา แต่ตามมาตรา 22 (1) แห่ง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ ผู้เยาว์ก็ไม่สามารถยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อสกุลด้วยตนเองได้ ต้องให้ผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้ยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อสกุลแทนผู้เยาว์

ตามประเด็นปัญหาและความเห็นที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นว่ายังคงมีความเห็นที่ไม่ชัดเจนและขัดแย้งกันอยู่ในประเด็นที่ว่า การดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อนั้นถือเป็นการทำนิติกรรมหรือมิใช่การทำนิติกรรม และการดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ถือเป็นกิจการที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัวหรือไม่

ประเด็นเรื่องการดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อจะถือเป็นการทำนิติกรรมหรือไม่นั้น ในเบื้องต้นต้องพิจารณาว่านิติกรรมคืออะไร ซึ่งเมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 149 ที่บัญญัติว่า “นิติกรรม หมายถึง การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ” จากบทนิยามดังกล่าวนี้ จะเห็นถึงลักษณะของนิติกรรมที่สามารถอธิบายได้ดังนี้[10]

ประการแรก เป็นการกระทำ กล่าวคือ เกิดจากความคิด การตัดสินใจ และการแสดงเจตนาตามที่ได้ตัดสินใจโดยบุคคลนั้นจะต้องกระทำโดยรู้สำนึกในสิ่งที่ตนกระทำด้วย

ประการที่สอง ต้องเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ จะต้องมีกฎหมายรับรองการกระทำดังกล่าว แต่ก็ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีกฎหมายรับรองเป็นการเฉพาะกรณี เนื่องจากโดยพื้นฐานแล้วกฎหมายรับรองเสรีภาพของปัจเจกชน แต่เสรีภาพดังกล่าวนั้นจะต้องมีขอบเขต ซึ่งคือนิติกรรมนั้นจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ประการที่สาม ต้องทำโดยสมัครใจ กล่าวคือ บุคคลนั้นได้กระทำนิติกรรมไปโดยการตัดสินใจของตนเอง มิได้กระทำไปเพราะถูกหลอกลวง หรือถูกข่มขู่ หรือทำไปด้วยความเข้าใจผิด

ประการที่สี่ ต้องการก่อให้เกิดผลในทางกฎหมาย กล่าวคือ เจตนาของผู้ทำนิติกรรมนั้นจะต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในทางกฎหมายหรือคือการมุ่งผูกนิติสัมพันธ์นั่นเอง เพราะหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เช่นว่าจะถือว่าการกระทำนั้นไม่จริงจังหรือล้อเล่นซึ่งย่อมจะไม่ก่อให้เกิดผลผูกพันตามกฎหมายแต่อย่างใด

ประการที่ห้า ต้องเป็นการก่อให้เกิดผลผูกพันระหว่างบุคคลไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล

---

[10] ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรมสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 21 แก้ไขและเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560), น.35 - 42.

ประการที่หก ผลนั้นคือความเคลื่อนไหวในสิทธิ โดยการเคลื่อนไหวในสิทธิอาจเป็นการก่อให้เกิดสิทธิที่ยังไม่มี เปลี่ยนแปลงสิทธิที่เคยมีแล้วเป็นอย่างอื่น โอนสิทธิที่เคยมีให้กับบุคคลอื่น สงวนสิทธิที่เคยมีให้เกิดความมั่นคง หรือระงับสิทธิที่เคยมีหรือเคยก่อขึ้นไว้

ความเห็นว่าการดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อเป็นนิติกรรมหรือไม่ เมื่อพิจารณาจากความเห็นของคณะกรรมการต่าง ๆ แล้วจะพบว่ายังคงมีความเห็นที่ขัดแย้งกันอยู่ โดยคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายของกระทรวงมหาดไทยเห็นว่า การดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อถือเป็นนิติกรรม แต่คณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นว่าการดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อมิใช่นิติกรรม ส่วนคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกล่าวเพียงว่าการดำเนินการขอเปลี่ยนกระทำการในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง แต่สำหรับผู้เขียนเห็นว่า เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของนิติกรรมแล้ว การดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อนี้ถือเป็นนิติกรรม เนื่องจากการดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อเป็นการยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ ณ ท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร[11] ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวถือเป็นการที่ผู้ยื่นคำขอแสดงเจตนามุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้ยื่นคำขอและฝ่ายทะเบียนของอำเภอซึ่งขึ้นกับกรมการปกครองอันมีฐานะเป็นนิติบุคคล[12] โดยนิติสัมพันธ์ดังกล่าวนั้น เป็นการก่อหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิที่ผู้ยื่นคำขอจะได้รับการระบุว่าตนมีชื่อใดชื่อหนึ่งตามที่เขาต้องการ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตามความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองที่กล่าวว่า คำสั่งของนายทะเบียนที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เปลี่ยนชื่อ มีผลเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ยื่นคำขอ จึงเป็นคำสั่งทางปกครอง ซึ่งเมื่อพิจารณาคำนิยามตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่บัญญัติว่า “คำสั่งทางปกครอง หมายความว่า การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผล กระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรองและการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ และการอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง” ดังนั้น ในแง่ของนายทะเบียน คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตดังกล่าวจึงเป็นการทำนิติกรรมในทางปกครอง เนื่องจากเป็นการก่อเปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผล กระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลในทางปกครอง ดังนั้นเมื่อพิจารณากลับกัน ในแง่ของผู้ยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อจึงย่อมเป็นการทำนิติกรรมเช่นเดียวกันเพราะเป็นการกระทำที่มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อเปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ

จากที่กล่าวมาข้างต้น หากถือแต่เพียงว่าในแง่ของนายทะเบียนเป็นการทำนิติกรรมในทางปกครอง แต่ในแง่ของผู้ยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อไม่ถือเป็นการทำนิติกรรม การกล่าวเช่นว่านั้นย่อมจะเป็นการไม่สอดคล้องกันทั้งยังมีความขัดแย้งกันอยู่ในตัวเองซึ่งไม่ควรจะเป็นเช่นนั้น ฉะนั้นแล้วสำหรับผู้เขียนจึงเห็นว่าการยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อถือเป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม เมื่อการยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อเป็นนิติกรรมแล้ว ก็ต้องพิจารณาต่อไปว่า การยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์เป็นนิติกรรมที่ผู้เยาว์จะสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้ตามมาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 23 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว”

การที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัวนั้น หมายถึง การแสดงเจตนา หรือการทำนิติกรรมที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวสิทธิ ซึ่งเป็นนิติกรรมที่ไม่อาจให้ผู้อื่นแสดงเจตนาทำแทนได้ อันอาจกล่าวได้ว่า การนั้นผู้เยาว์จะต้องคิดและตัดสินใจด้วยตนเองโดยแท้[13] ดังนั้น ในเรื่องการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์นั้น ผู้เยาว์เท่านั้นย่อมจะเป็นผู้ที่รู้ดี

---

[11] พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 มาตรา 16

[12] พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 7

[13] กิตติศักดิ์ ปรกติ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2,* น.76.

ที่สุดว่าชื่อใดที่ตนต้องการใช้หรือมีความเหมาะสมกับตนมากที่สุด การยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์จึงเป็นการที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัว ผู้ดำเนินการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์จึงย่อมต้องเป็นผู้เยาว์นั่นเอง

เมื่อเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 23 ดังกล่าว การทำนิติกรรมเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์จึงไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมตามหลักทั่วไปแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 21 ที่บัญญัติว่า “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นว่านั้นเป็นโมฆียะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

อีกทั้ง นิติกรรมที่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมตามมาตรา 21 นี้นั้น หมายถึงนิติกรรมที่ผู้เยาว์กระทำขึ้นเพื่อผูกพันตนเองและกองทรัพย์สินของตน[14] หรืออาจกล่าวได้ว่า บทบัญญัติว่าด้วยความสามารถของผู้เยาว์โดยทั่วไปแล้วมุ่งคุ้มครองสิทธิทางทรัพย์สินของผู้เยาว์เป็นสำคัญ การกำหนดให้ผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อนการทำนิติกรรมนั้นก็เพื่อให้ได้ชั่งประโยชน์ได้เสียในทางทรัพย์สินเป็นหลัก[15]

จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อพิจารณาควบคู่กับประเด็นเรื่องการยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ ผู้เขียนเห็นว่าการยื่นคำขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ดังกล่าวเป็นสิทธิเฉพาะตัวในการที่ผู้เยาว์จะกำหนดตนเองซึ่งมิได้มีความเกี่ยวข้องอย่างใดกับประโยชน์ในทางทรัพย์สินของผู้เยาว์อันเห็นควรจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมแต่อย่างใด อีกทั้ง การใช้สิทธิในการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ยังถือเป็นอำนาจหรือความสามารถที่จะกำหนดตนเองนั้นถือเป็นศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนพึงได้รับความเคารพและได้รับความคุ้มครองจากรัฐ เนื่องจากเป็นสิทธิในชีวิตร่างการและเป็นสิทธิที่ติดตัวมาแต่กำเนิดซึ่งถือได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์มีความอิสระที่จะกำหนดตนเองได้ตามเจตจำนงที่ตนประสงค์[16] การที่มนุษย์ไม่มีอำนาจหรือความสามารถในการกำหนดตนเองยังอาจมีผลกระทบถึงการเห็นคุณค่าในตน เองด้วย กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ไม่สามารถกำหนดตนเองตามที่ตนประสงค์ก็อาจส่งผลให้มนุษย์คนดังกล่าวเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง ซึ่งการเห็นคุณค่านั้นถือเป็นความภาคภูมิใจในตนเองอันเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ ซึ่งสามารถทำให้มนุษย์มีการพัฒนา หรือดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีค่า เนื่องจากความรู้สึกนึกคิดหรือพฤติกรรมต่างๆ ที่บุคคลแสดงออกมาในแต่ละวันนั้นมีต้นตอมาจากความภาคภูมิใจในตนเองแทบทั้งสิ้น การเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับตัวทางอารมณ์ ทางสังคมและทางการเรียนรู้ เป็นจุดเริ่มต้นของการรับรู้ชีวิตที่มีผลต่อความคิด ความปรารถนา ค่านิยม อารมณ์ และการตั้งเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคลอันมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้น จนกระทั่งกลายเป็นลักษณะของบุคลิกภาพตามมา[17] ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมานี้ เมื่อสิทธิในการกำหนดตนเองของผู้เยาว์มิได้มีความเกี่ยวข้องกับประโยชน์ในทางทรัพย์สิน ทั้งยังเป็นเป็นสิทธิเฉพาะตัวและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิตของปัจเจกชน ดังนั้น สิทธิดังกล่าวจึงควรได้รับการรับรองและคุ้มครอง ฉะนั้นแล้ว ผู้เยาว์จึงสมควรที่จะเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนชื่อของตนได้

นอกจากนี้ การกำหนดให้ผู้เยาว์เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนชื่อตนเองได้นั้นยังเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาจากการที่ผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมได้ เช่น ในกรณีที่บิดาของผู้เยาว์เสียชีวิตลงแล้ว แต่ปรากฏว่าผู้เยาว์ยังคงมีมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่แต่ทิ้งร้างผู้เยาว์ไปอยู่ที่อื่น และแม้ว่าจะไม่แน่ชัดว่ามารดายังมีชีวิตอยู่หรือไม่ กรณีเช่นนี้

---

[14] จิ๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 7, แก้ไขและเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), น.56.

[15] กิตติศักดิ์ ปรกติ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2*, น.77.

[16] Duering in Maunz/Duerig, Grundgesetz – Kommentar, Art’1, Abs.1, Rdnr.19. ff, p.90, อ้างถึงใน นิตยา จงแสง, “การรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ : ศึกษากรณีการกำหนดสถานะของสภาพบุคคล,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), น.42-43.

[17] พรรณราย ทรัพยะประภา, จิตวิทยาประยุกต์ในชีวิตและในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), น.293 - 294.

ศาลไม่อาจตั้งผู้ปกครองเพื่อทำหน้าที่แทนบิดามารดาได้[18] ซึ่งหากผู้เยาว์จะดำเนินการเปลี่ยนชื่อก็ไม่อาจกระทำได้ เนื่องจากไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมกับการดังกล่าว อีกทั้งการตั้งผู้ปกครองในกรณีที่ผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดา หรือมีแต่บิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครองแล้วนั้น ตามมาตรา 1585[19] ก็มิได้กำหนดเป็นการบังคับไว้ว่าจะต้องมีการตั้งผู้ปกครองเสมอไป ดังนั้น หากผู้เยาว์จะดำเนินการเปลี่ยนชื่อก็ไม่อาจกระทำได้เนื่องจากไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมเช่นเดียวกัน การกำหนดให้ผู้เยาว์เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนชื่อตนเองได้นั้นจึงถือเป็นการสมควรและเหมาะสมตามเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว

2. **ปัญหาเรื่องกระบวนการขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์**

กระบวนการขอเปลี่ยนชื่อตามกฎหมายไทยนั้นกำหนดว่า การดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อนั้นให้กระทำผ่านนายทะเบียนท้องที่ ณ สำนักงานเขต ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ซึ่งประเด็นปัญหาเรื่องกระบวนการขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์เกิดขึ้นเนื่องจาก ในกรณีที่หากตีความประเด็นปัญหาตามข้อที่หนึ่งว่า การดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์นั้นไม่ใช่กิจการที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัว ตามมาตรา 23 กล่าวคือ ผู้เยาว์จะดำเนินการเปลี่ยนชื่อได้ต่อเมื่อผู้เยาว์ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อนนั้น กรณีนี้ก็อาจก่อให้เกิดประเด็นปัญหาที่น่าพิจารณาได้ เช่น ในกรณีที่ผู้เยาว์มีผู้แทนโดยชอบธรรมแต่มิได้ติดต่อกันเนื่องจากมีผลประโยชน์ขัดกันหรืออาจมีปัญหาระหว่างกันในด้านอื่นๆ เช่นนี้ เมื่อผู้เยาว์ต้องการดำเนินการเปลี่ยนชื่อก็ไม่อาจกระทำได้เนื่องจากไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอม หรืออาจเป็นกรณีที่ผู้เยาว์ไม่ต้องการเปลี่ยนชื่อ แต่ผู้แทนโดยชอบธรรมต้องการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์เป็นชื่ออื่นซึ่งผู้เยาว์ไม่ต้องการ ซึ่งก็เป็นกรณีที่ผลประโยชน์ทางฝ่ายผู้แทนโดยชอบธรรมและฝ่ายผู้เยาว์นั้นขัดกันเอง และนอกจากนี้ในกรณีที่ตีความว่าการดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์นั้นไม่ใช่กิจการที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัว ตามมาตรา 23 เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างผู้แทนโดยชอบธรรมและตัวผู้เยาว์ในเรื่องการเปลี่ยนชื่อนั้น กระบวนการขอเปลี่ยนชื่อที่กระทำผ่านทางนายทะเบียนนั้นสามารถให้ความคุ้มครองผู้เยาว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วหรือไม่ หรือมีช่องทางอื่นที่จะสามารถให้ความคุ้มครองผู้เยาว์ได้มากกว่ากระบวนการที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ประเด็นปัญหาข้อนี้ เมื่อพิจารณาจากกฎหมายจากประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น กฎหมายของรัฐอินเดียน่า กฎหมายของรัฐอลาสก้า กฎหมายของลรัฐอิลลินอยส์ พบว่า กฎหมายของรัฐทั้งหลายดังกล่าวกำหนดให้การดำเนินการอันเกี่ยวกับชื่อนั้นจะต้องกระทำผ่านกระบวนการทางศาล โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาและมีคำสั่งในเรื่องดังกล่าวโดยอยู่บนหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interest of The Child)

ทั้งนี้ หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กดังกล่าวได้มีการบัญญัติไว้ใน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (United Nations Convention on the Rights of the Child) ซึ่งไทยได้ลงนามภาคยานุวัติอนุสัญญาดังกล่าวในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1992 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 26 เมษายน ค.ศ. 1992 โดยในมาตรา 3 (1) โดยมีหลักว่า

“การกระทำทั้งปวงเกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะกระทำโดยรัฐหรือโดยเอกชน จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก” อย่างไรก็ตาม ในอนุสัญญาฉบับดังกล่าวมิได้มีการให้คำจำกัดความของคำว่า “ประโยชน์สูงสุดของเด็ก”ไว้ว่ามีความหมายและขอบเขตอย่างไร แต่การที่มิได้มีการให้คำจำกัดความดังกล่าวก็นับว่าเป็นข้อดี เนื่องจากสามารถตีความคำว่าประโยชน์สูงสุดของเด็กได้กับทุกกรณีโดยพิจารณาเป็นรายกรณีไป เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ย่อมอาจส่งผลให้การตีความหมายของคำดังกล่าวแตกต่างกันไปด้วย เช่น ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เป็นต้น ดังนั้นการตีความคำว่าประโยชน์สูงสุดของตามแต่ละกรณีจึงจะมีความเหมาะสมมากว่า แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิของเด็กนี้เป็นสิทธิที่เด็กทุกคนมีติดตัว ไม่มีผู้ใดสามารถไปตัดทอนหรือจำกัดการใช้สิทธิอันชอบธรรมของเด็กหรือละเมิดสิทธิของเด็กได้ หลักการดังกล่าวจะต้องถูกนำมาพิจารณาในทุกการกระทำที่เกี่ยวกับเด็กไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรงหรือโดยอ้อม[20]

---

[18] คำพิพากษาฎีกาที่ 749/2542

[19] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1585 วรรค 1

[20] จิราวัฒน์ แช่มชัยพร, “การคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก ตามมาตรา 3(1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น.46.

ทั้งนี้ หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กได้มีการวางหลักไว้ครั้งแรกโดยศาลประเทศอังกฤษเมื่อปี ค.ศ.1765 ในคดี Blissets Case[21] อันเป็นคดีการใช้อำนาจปกครองของบุตร โดยคำพิพากษาได้ตัดสินไว้ว่า “ถ้าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่เห็นด้วย ศาลจะกระทำสิ่งที่ปรากฏว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก” แต่เมื่อพิจารณาแล้ว ในคดีดังกล่าวศาลเองก็ไม่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าประโยชน์สูงสุดของเด็กไว้แต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม Jean Zermatten ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ว่า หมายถึง จุดมุ่งหมายสูงสุดที่จะก่อให้เกิดความผาสุกแก่เด็ก[22] นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่าประโยชน์สูงสุดของเด็กว่า หมายถึง สิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ในฐานที่เกิดมาและมีชีวิตรอดอยู่ภายในกรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กให้การรับรองหรือโดยสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไปย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก[23]

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแล้วจึงอาจกล่าวได้ว่า ประโยชน์สูงสุดของเด็ก หมายถึง สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเด็กที่เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขของเด็กในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข โดยสิ่งที่ดีที่สุดนั้นอาจจะเป็นสิทธิต่างๆ ของเด็กที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ไม่ว่าในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ หรือสถานะทางสังคมก็ตาม นอกจากนี้ยังรวมถึงการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก การเจริญเติบโตของเด็กตามสมควร และประโยชน์ของเด็กนั้นจะต้องเป็นเรื่องได้รับการพิจารณาเป็นลำดับแรกด้วย

ในประเทศไทยนั้น ได้มีการบัญญัติถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กไว้ใน พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 22 ซึ่งบัญญัติว่า“การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม การกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็กหรือไม่ ให้พิจารณาตามแนวทางที่กำหนดในกฎกระทรวง”

กฎกระทรวงกำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พ.ศ. 2549 ข้อ 1 ได้วางแนวทางในการพิจารณาถึงการกระทำที่เป็นไป เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กไว้ เช่น ลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคน ความเหมาะสม ความต้องการ และความจำเป็นของเด็ก ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านร่างกาย สุขภาพอนามัย การเจริญเติบโต ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านการพัฒนาทางจิตใจและอารมณ์ โดยได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ ให้มีความรู้และทักษะในการดำรงชีวิตมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อครอบครัว สังคม และการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างถูกต้อง

ดังนั้น จะเห็นว่าตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (United Nations Convention on the Rights of the Child) ซึ่งไทยได้ลงนามภาคยานุวัติและตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวงกำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พ.ศ. 2549 ที่ไทยบัญญัติถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กนั้น แสดงให้เห็นว่าในทางตัวบททางกฎหมายแล้ว ประเทศไทยมีการคำนึงถึงและได้ให้ความสำคัญกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กจึงได้มีการบัญญัติถึงไว้เช่นนั้น

แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ เมื่อพิจารณาถึงสิทธิในการใช้ชื่อของผู้เยาว์แล้ว ปรากฏว่าในการมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผู้เยาว์ใช้ชื่อหรือไม่ใช้ชื่อใดนั้น กฎหมายกำหนดให้นายทะเบียนพิจารณาเพียงว่าชื่อดังกล่าวนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัติชื่อบุคคลฯหรือไม่เท่านั้น เช่น พิจารณาเพียงว่าชื่อที่ผู้เยาว์ขอเปลี่ยนนั้นต้องไม่พ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย พระนามของพระราชินี หรือราชทินนาม หรือจะต้องไม่มีความหมายหยาบคาย เป็นต้น ซึ่งในกรณีที่ผู้เยาว์และผู้แทนโดยชอบธรรมมีผลประโยชน์ขัดกัน การที่นายทะเบียน

---

[21] ดาริกา ศรีพงษ์พันธุ์กุล, “แนวคิดใหม่ในการลงโทษผู้ใช้ให้เด็กกระทำความผิดทางอาญา,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), น. 14.

[22] Jean Zermattan, “ The Best Interests of the Child from Literal Analysis, Function and Implementation : Working report 2010,” p.11, *เพิ่งอ้าง*, น. 15.

[23] วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, “มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก,” ดุลพาห, เล่มที่ 5 ปีที่ 41, 2536, น.19, *เพิ่งอ้าง*, น. 15.

พิจารณาเพียงว่าชื่อนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดแล้วมีคำสั่งอนุญาตให้มีการเปลี่ยนชื่อ ก็อาจมองได้ว่ากระบวนการในการเปลี่ยนชื่อดังกล่าวนั้นสามารถกระทำได้โดยง่ายเพราะมีเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ให้พิจารณาเพียงไม่กี่ประการ อีกทั้งกระบวนการดังกล่าวดูเหมือนจะมิได้ให้ความคุ้มครองผู้เยาว์อย่างเหมาะสม เนื่องจากมิได้นำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กมาพิจารณาประกอบตัดสินใจมีคำสั่ง ซึ่งก็เป็นการขัดต่อหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กตามที่กฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ ได้บัญญัติไว้ว่า การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

เมื่อพิจารณากฎหมายต่างประเทศแล้วพบว่า กฎหมายต่างประเทศมีรายละเอียดในสาระสำคัญที่ประเทศไทยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายไทยให้มีความครอบคลุมและคุ้มครองผู้เยาว์มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ กฎหมายของรัฐอินเดียน่า รัฐอลาสก้า รัฐอิลลินอยส์ ต่างก็มีเงื่อนไขเรื่องการประกาศคำร้องขอเปลี่ยนชื่อ ซึ่งการประกาศคำร้องขอเปลี่ยนชื่อนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถยื่นคำคัดค้านการยื่นคำร้องขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ได้ ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการที่ศาลจะพิจารณาไต่สวนเพื่อมีคำสั่งเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์

นอกจากนี้ นอกจากจะมีเงื่อนไขในเรื่องการประกาศคำร้องขอเปลี่ยนชื่อแล้ว ยังมีรายละเอียดในสาระสำคัญอีกประการ คือ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายของรัฐอินเดียน่า รัฐอลาสก้า รัฐอิลลินอยส์ ต่างก็มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าในการไต่สวนคำร้องขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์นั้น ศาลจะต้องกระทำโดยอาศัยหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก สำหรับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กนั้น บางรัฐได้มีการบัญญัติยกตัวอย่างไว้อย่างชัดเจนถึงปัจจัยในเรื่องใดบ้างที่จะต้องถูกนำมาประกอบการตัดสินใจของศาลเพื่อมีคำสั่งถึงคำร้องการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ แต่ทั้งนี้ก็อาจมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด

อย่างไรก็ตาม กฎหมายของรัฐอินเดียน่ากำหนดว่า ในการไต่สวนคำร้องขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ กฎหมายกำหนดให้ศาลกระทำโดยอาศัยหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก แต่กฎหมายได้กำหนดด้วยว่า ในกรณีที่มีคำคัดค้านของบิดามารดาผู้เยาว์ กฎหมายจะสันนิษฐานในทางที่เป็นคุณแก่บิดามารดาของผู้เยาว์ที่ได้ให้ความสนับสนุนทางการเงินและปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อผู้เยาว์ตามคำสั่งศาล[24] สำหรับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กนั้น กฎหมายของรัฐอินเดียน่ากำหนดว่า ให้ศาลพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและศาลยังต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ประกอบการพิจารณาเพื่อมีคำสั่งคำร้องขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ด้วย[25]

1. อายุและเพศของเด็ก
2. ความปรารถนาของบิดามารดาของเด็กหรือผู้ปกครอง
3. ความปรารถนาของเด็ก โดยเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปีบริบูรณ์จะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ
4. ปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง กับพี่น้อง และกับบุคคลอื่นผู้ที่อาจมีผลกระทบต่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก
5. การปรับตัวของเด็กเข้ากับครอบครัว โรงเรียน และสังคม
6. สุขภาพจิตและสุขภาพทางกายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กแต่ละคน
7. หลักฐานของรูปแบบของความรุนแรงในครอบครัวหรือในครอบครัวโดยผู้ปกครองทั้งสอง
8. หลักฐานที่แสดงว่าเด็กได้รับการดูแลโดยพฤตินัย
9. การกำหนดในหนังสือมอบอำนาจของบิดามารดาของเด็กหรือบุคคลที่เป็นผู้ดูแลเด็กตามความเป็นจริง

กฎหมายของรัฐอิลลินอยส์กำหนดว่า ในการไต่สวนและมีคำสั่งของศาล ในกรณีเป็นการยื่นคำร้องของเปลี่ยนชื่อผู้เยาว์นั้น กฎหมายกำหนดว่าศาลจะมีคำสั่งเปลี่ยนชื่อผู้เยาว์ได้ก็ต่อเมื่อศาลพบว่าการเปลี่ยนชื่อนั้นมีความจำเป็นแก่ประโยชน์สูงสุดของเด็ก ทั้งนี้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กหมายถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและรวมถึงปัจจัยดังนี้[26]

---

[24] Indiana Code IC 34-28-2-4 Sec.4. (d)

[25] Indiana Code IC 31-17-2-8 Sec. 8.

[26] Illinois Compiled Statutes, Chapter 735 Civil Procedure, Art. XXI Change of Name, Sec.21 - 101.

1. ความปรารถนาของบิดามารดาหรือบุคคลผู้ดูแลผู้เยาว์ในทางกายภาพ

2. ความปรารถนาและเหตุผลของผู้เยาว์ โดยศาลอาจสัมภาษณ์ผู้เยาว์ในห้องเพื่อสอบถามความปรารถนาของผู้เยาว์เกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อนั้นโดยทนายต้องร่วมในการสัมภาษณ์ด้วยเว้นแต่จะมีการตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น และศาลจะให้เสมียนศาลอยู่ร่วมด้วยในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้เยาว์เพื่อทำการบันทึกการสัมภาษณ์นั้น โดยบันทึกการสัมภาษณ์ดังกล่าวจะถือเป็นส่วนหนึ่งของคดี

3. การมีปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ระหว่างผู้เยาว์กับบิดามารดาหรือผู้ที่ดูแลผู้เยาว์ในทางกายภาพ ระหว่างบิดามารดาบุญธรรม ระหว่างพี่น้อง ระหว่างพี่น้องบุญธรรม หรือระหว่างบุคคลใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์นั้น

4. การปรับตัวของผู้เยาว์ในบ้าน โรงเรียนและชุมชน

กฎหมายของรัฐอลาสก้า กำหนดว่าในกรณีเป็นการยื่นคำร้องขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ แม้ว่าผู้เยาว์จะไม่สามารถเป็นผู้ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนชื่อได้ เนื่องจากบุคคลที่ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนชื่อได้นั้นจะต้องเป็นผู้บรรลุนิติภาวะก็ตาม แต่หากศาลเห็นว่าผู้เยาว์นั้นมีความโตพอที่สามารถจะแสดงความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนชื่อนั้นได้ ในการไต่สวนคำร้องขอเปลี่ยนชื่อนั้น ศาลจะต้องพิจารณาถึงความปรารถนาของผู้เยาว์ด้วย และหากปรากฏว่ามีการยื่นคำคัดค้านการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ ศาลจะต้องไต่สวนคำร้องโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กด้วย[27]

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายของแต่ละรัฐที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น พิจารณาถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยให้ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ไต่สวนและชั่งน้ำหนักโดยพิจารณาจากพยานหลักฐานเพื่อประกอบการตัดสินใจและมีคำสั่งตามคำร้อง ซึ่งพบว่ากระบวนพิจารณาในรูปแบบดังกล่าวนี้เป็นช่องทางที่จะให้ความคุ้มครองกับผลประโยชน์ของผู้เยาว์ได้อย่างดี และในทางตรงกันข้าม นอกจากการให้ความคุ้มครองแก่ผลประโยชน์ของผู้เยาว์แล้วก็ยังเป็นการตรวจสอบอีกด้วยว่า ข้อกล่าวอ้างของผู้เยาว์ต่อการเปลี่ยนชื่อของตนนั้นมีน้ำหนักเพียงพอที่จะรับฟังหรือไม่ โดยผ่านการนำเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่กระบวนพิจารณาในชั้นศาล ซึ่งการที่มีกฎหมายวางหลักเกณฑ์ไว้เช่นนั้น ถือเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลปฏิบัติตามอย่างชัดเจนและแน่นอน และแม้อาจมองได้ว่ากระบวนการขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์จากที่กระทำผ่านนายทะเบียนเมื่อเปลี่ยนมากระทำผ่านกระบวนการทางศาลแล้วอาจมีความยุ่งยากมากกว่าเดิม แต่สำหรับผู้เขียนเห็นว่า ความยุ่งยากดังกล่าวถือเป็นข้อดีและคุ้มค่าต่อผลประโยชน์ของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงปัญหาสิทธิในการใช้ชื่อของผู้เยาว์ในกรณีการเปลี่ยนชื่อนั้น พบว่าการเนื่องจากการไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ที่จะดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์ได้นั้นจะต้องมีอายุเท่าใด ทำให้เกิดปัญหาเมื่อผู้เยาว์ต้องการเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนชื่อด้วยตนเอง ซึ่งปัญหาจากการตีความและการใช้กฎหมายที่เกิดขึ้นนั้นทำให้สิทธิในการใช้ชื่อของผู้เยาว์ไม่ได้รับความคุ้มครอง ทั้ง ๆ ที่สิทธิของผู้เยาว์ดังกล่าวนั้นเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้เยาว์โดยแท้ กล่าวคือ การตีความว่าการดำเนินการอันเกี่ยวกับชื่อของผู้เยาว์นั้นมิใช่กิจการที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเป็นการเฉพาะตัว ดังนั้นหากผู้เยาว์จะดำเนินการเปลี่ยนชื่อ ผู้เยาว์จึงต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การตีความและใช้กฎหมายในแนวทางดังกล่าวนั้นย่อมไม่เป็นการคุ้มครองต่อสิทธิของผู้เยาว์ ดังนั้นจึงควรตีความและใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความคุ้มครองต่อสิทธิของผู้เยาว์มากยิ่งขึ้น และนอกจากนี้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก หากตีความว่าผู้เยาว์ไม่สามารถดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อด้วยตนเองได้แต่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน ก็ควรให้การดำเนินการเปลี่ยนชื่อของผู้เยาว์นั้นเข้าสู่กระบวนพิจารณาของศาลผ่านการทำเป็นคำร้อง เพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาไต่สวนและมีคำสั่ง โดยให้การไต่สวนของศาลนั้นต้องอยู่บนหลักของประโยชน์สูงสุดของเด็ก ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เยาว์มากที่สุด

---

[27] Alaska Court System, “INSTRUCTIONS FOR CHILD'S CHANGE OF NAME,” (December, 2015), p.1 - 8, Retrieved on March 18, 2019, from https://public.courts.alaska.gov/web/forms/docs/civ-693.pdf.

บรรณานุกรม

หนังสือ

กิตติศักดิ์ ปรกติ. หลักกฎหมายบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553.

จิ๊ด เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. แก้ไขและเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

พรรณราย ทรัพยะประภา. จิตวิทยาประยุกต์ในชีวิตและในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

สมทบ สุวรรณสุทธิ. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2510.

ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์. คำอธิบายนิติกรรมสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 21. แก้ไขและเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.

วิทยานิพนธ์

จิราวัฒน์ แช่มชัยพร. “การคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก ตามมาตรา 3(1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

ชูชีพ ปิณฑะสิริ. “การละเมิดสิทธิส่วนตัว.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

ดาริกา ศรีพงษ์พันธุ์กุล. “แนวคิดใหม่ในการลงโทษผู้ใช้ให้เด็กกระทำความผิดทางอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

นิตยา จงแสง. “การรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ : ศึกษากรณีการกำหนดสถานะของสภาพบุคคล.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

ELECTRONIC MEDIA

Alaska Court System. “INSTRUCTIONS FOR CHILD'S CHANGE OF NAME.” https://public.courts.alaska.gov/web/forms/docs/civ-693.pdf. March 18, 2019.